

J. L.

"Cahier Internationaux de Sociologie", t. 2, 1947 : [recenzja]

Przegląd Socjologiczny Sociological Review 10, 838-841

1948

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRZEGLĄD CZASOPISM FRANCUSKICH

„CAHIERS INTERNATIONAUX DE SOCIOLOGIE”

1947 t. II, zeszyt podwójny. Dyrektor wydawnictwa G. Gurvitch.

Maurice Halbwachs: *Pamięć zbiorowa i czas* (str. 3—31). Artykuł jest wyjątkiem z książki pt. „Pamięć zbiorowa”, (La memoire collective), pośmiertnej spuścizny znakomitego socjologa, który zginął w czasie wojny w obozie w Buchenwaldzie. Omawia w nim Halbwachs kwestię zależności naszego pojmowania czasu od zbiorowej pamięci — zespołu wyobrażeń zbiorowych, dotyczących przeszłości. Każda grupa jest źródłem odmiennego pojmowania czasu, jednostka jest tylko punktem zetknięcia się wielu czasów zbiorowych.

Eugène Dupréel: *Różnorodność grup społecznych* (str. 32—56). Artykuł ten jest także wyjątkiem z książki. Tytuł jej brzmi *Traité de Sociologie Générale*. Wychodząc od przyjętych przez siebie pojęć podstawowych autor ustala 10 cech, co do których grupy mogą się różnić między sobą. Należą do nich 1) zwartość, 2) trwałość, 3) wielkość, 4) warunki powstania — grupy czynu i grupy intencji, 5) zamknięte i otwarte, 6) grupy siły i grupy perswazji, 7) jawne i tajne, 8) proste i złożone, 9) niezależne, współzależne i podporządkowane, 10) wyższe i niższe. Cechy te zostają szczegółowo omówione. Na zakończenie podaje klasyfikację grup na a) grupy oparte o reprodukcję i b) inne grupy, rozpadające się na 1) grupy opierające się o siłę i 2) opierające się o perswazję. Te ostatnie dzieli autor na oparte o wiarę lub opinię oraz na oparte o wymianę.

Pitirim Sorokin: *Co to jest klasa społeczna* (str. 57—87). I ten artykuł jest rozdziałem z książki, będącej obecnie w przygotowaniu *Society, Culture and personality. Their Structure and Dynamics. A System of general Sociology*. Autor dzieli wszystkie dotychczasowe definicje klasy społecznej na 6 grup: „a) definicje, które sprowadzają klasę społeczną, realną grupę, do agregatu posiadającego charakter czysto nominalny; b) definicje krańcowo niejasne i nieokreślone; c) definicje sprowadzające klasę do warstwy lub rangi społecznej; d) definicje, które identyfikują ją z grupami społecznymi jednofunkcyjnymi (unifonctionnels); e) definicje, które pojmują ją jako grupę wielofunkcyjną (multifonctionnel) ale niezadawalającą z jednego lub wielu względów”. Po scharakteryzowaniu rozmaitych definicji wg podanego schematu (m. in. M. L. Warner i P. S. Lunt, Th. Veblen, K. Marks, G. Tarde, R. Gonnard, L. M. Y. Nunez, J. Lhomme) i przeprowadzeniu ich krytyki (błędem podstawowym wszystkich tych definicji i teorii jest wg Sorokina to, że autorzy ich nie reprezentują żadnej systematycznej teorii grup społecznych) przedstawia on koncepcję własną. Jako zadanie stawia sobie stwierdzenie „czy istnieją specyficzne grupy wielofunkcyjne, różne od rodziny, plemienia, kasty, zakonu i narodu o dużym obecnie znaczeniu i wpływie”. Na to pytanie odpowiada twierdząco, grupy te nazywając klasami. Charakteryzują się one tym, że są 1) formalnie otwarte, faktycznie półotwarte; 2) wewnątrz zasadniczo solidarne; 3) są grupami wielofunkcyjnymi, jej członków natomiast łączą więzi jednofunkcyjne: zawodowa, ekonomiczna i wynikająca z ich przynależności do jednej warstwy

społecznej, które to więzi nawzajem się przenikają; zwykle pewnemu położeniu ekonomicznemu (np. biedzie) odpowiada zawód pewnego typu (np. praca ręczna); 4) są częściowo przynajmniej zorganizowane, reszta jej członków powinna być w znacznym przynajmniej stopniu świadoma jej istnienia i jedności, (dlatego klasy zaczęły odgrywać większą rolę dopiero od 18 wieku); 5) znajdują się w opozycji do pozostałych grup tego typu. Z punktu widzenia makroskopicznego (point de vue macroscopique) w społeczeństwach zachodnich w ostatnich 2—3 wiekach można wyróżnić 4 klasy: klasę robotników albo proletariatu, klasę chłopów i farmerów, zanikającą obecnie klasę wielkich właścicieli ziemskich i klasę kapitalistów, będącą w trakcie przemiany w klasę dyrektorów-techników, „managers”. Spośród tych klas najbardziej są do siebie zbliżone dwie pierwsze. W St. Zjednoczonych klasy nie wykształciły się w stopniu takim jak w Europie, w ogóle jednak wszędzie znaczenie ich a zwłaszcza konfliktów między nimi jest wielkie.

J. L. Moreno: *Metoda socjometryczna w socjologii* (str. 88—101). Jest to tekst odczytu, wygłoszonego na kongresie Amerykańskiego Towarzystwa Socjologicznego. Autor jego, dyrektor Instytutu Socjometrycznego w N. Yorku i główny redaktor czasopisma „Sociometry”, pisze o wkładzie, jaki socjometria wnosi do socjologii. M. in. omawia 1) tezę ciężenia społecznego albo ruchliwości społecznej, 2) pojęcie socjogenetyczne, 3) pojęcie socjodynamiczne, 4) test realności ugrupowań społecznych, 5) teorię atomów społecznych, 6) zjawisko „tele”.

H. H. Jennings: *Uwagi o niektórych pojęciach socjometrii* (str. 102—107). Autorka zajmuje się testami socjometrycznymi i zakresem ekspansji uczuciowej (zasięgiem „tele”).

R. Bastide: *Socjologia i psychoanaliza* (str. 108—122). Jest to rozdział z książki pt. *Psychoanaliza i socjologia*, napisanej w języku portugalskim. Autor jej jest profesorem uniwersytetu w São Paulo w Brazylii. Opierając się na materiale etnologicznym twierdzi on, że „podczas gdy dzisiaj zmysłowość jest kontrolowana we wszystkich dziedzinach, to u ludów pierwotnych istniała zmysłowość wolna, niekontrolowana i zmysłowość społeczna, poddana w przeciwieństwie do tamtej licznym tabu i regułom”.

R. Callois: *Sztuka i ortodoksja w społeczeństwie* (str. 123—131). Callois przeciwstawia się tezie, która głosi, że sztuka musi się rodzić z buntu przeciw społeczeństwu i przytacza z przeszłości i teraźniejszości przykłady wielu wybitnych dzieł, powstałych na „zamówienie społeczne”.

L. Wirth: *Ekologia ludzka* (str. 132—140). Artykuł ten jest tłumaczeniem obszernych wyjątków z artykułu zamieszczonego poprzednio w *American Journal of Sociology*. Znajdujemy w nim omówienie znaczenia badań ekologicznych dla życia praktycznego (np. kwestia podziałów administracyjnych). Następnie autor zwraca uwagę na związek ekologii z socjologią i innymi naukami oraz konieczność przeprowadzania analizy ekologicznej przy badaniach społecznych.

Studia krytyczne. J. Hyppolite: *Hegłowska koncepcja państwa i jego krytyka u Marksa*.

J. Lacroix: *Uwagi o stosunku rodziny i ojczyzny.*

Sprawozdania. H. Wallon: *Les Origines de la Pensée chez l'Enfant*, Paris, 1945, 2 t. (rec. J. Boutonnier); Mac Iver (Robert M.): *Social Causation*. N. York 1942, Sorokin (Pitirim): *Sociocultural Causality, Space, Time*, 1943 (rec. G. Gurvitch. — Obie książki uważa on za przejaw dążności do uogólnień, jaka zaznacza się w Ameryce w związku z nagromadzeniem się olbrzymiej ilości studiów monograficznych); A. Sauvy: *Chances de l'Economie Française*, Paryż 1946, (rec. P. Vignaux); Jean Weiller: *Problèmes d'Economie Internationale I. Les Echanges du Capitalisme Liberal*, Paryż 1946 (rec. P. Kahn); Olga Lang: *Chinese Family and Society*, 1946 (rec. R. H. Williams).

R. 1947. T. II — zeszyt podwójny 3—4.

H. Wallon: *Badanie psychologiczne i socjologiczne dziecka* (str. 3—23). Po scharakteryzowaniu i skrytykowaniu przeciwstawnych stanowisk przy badaniu ludzkiej osobowości (psychologistycznego, socjologistycznego i całościowego) autor referuje i krytykuje poglądy Piageta na początek rozwoju umysłowego dziecka. Stadium autyzmu Piaget mylnie uważa za pierwotne a pojęcie „ja“ mylnie uznaje za pierwszą daną świadomości. Dla zbadania osobowości potrzebna jest analiza środowiska i tutaj socjologia i psychologia powinny zespolić swe wysiłki.

G. Gurvitch: *Mikrosocjologia i socjometria* (str. 24—67). Moreno i inni przedstawiciele socjometrii od lat kilku skierowują w coraz większym stopniu swoją uwagę ku mikrosocjologii, części socjologii, wyodrębnionej przez autora artykułu, a zajmującej się formami uspołeczniania. To nieoczekiwane zainteresowanie zmusza autora do zajęcia stanowiska. Po omówieniu niektórych filozoficznych i metodologicznych założeń socjometrii zastanawia się on nad różnicami między mikrosocjologią i socjometrią (krytykuje zwłaszcza atomistyczne ujęcie w socjometrii grupy społecznej), wysuwa propozycje udoskonalenia testów socjometrycznych i wykorzystania ich do badań mikrosocjologicznych (mierzenie intensywności „My“ w poszczególnych grupach społecznych).

R. Williams: *Psychologia społeczna w St. Zjednoczonych* (str. 68—88). Artykuł ten jest wyjątkiem z mającej się wkrótce ukazać książki pt. *La sociologie américaine contemporaine*. Autor podaje w nim ogólną charakterystykę i omawia główne tendencje psychologii społecznej w Ameryce (jej definicje, opierające się o pojęcie czynu społecznego uważanego za podstawowe pojęcie nauk społecznych; zanik zainteresowania się psychologią ras, odrzucenie pojęcia instynktu i ujmowanie badanych zjawisk jako przejawu kultury i sił społecznych, dążność do ujęć ilościowych). Bardziej szczegółowo omawia teorię G. H. Mead, której rozpowszechnienie K. Young uważa za jedno z ważniejszych ostatnich wydarzeń na polu psychologii społecznej w Ameryce i zastosowanie osiągnięć tej nauki do badań nad kulturą (szukanie związku między „podstawową strukturą osobowości“ (basic personality structure) a poszczególnymi kulturami).

M. Rogers: *Problem stosunków międzyludzkich w przemyśle* (str. 89—119). Jest to tłumaczenie wyjątków z artykułu z czasopisma „Sociometry“ t. IX z listopada 1946 r. Autorka omawia ostatnio przeprowadzane badania socjolo-

giczne nad stosunkami społecznymi, jakie się wytwarzają między ludźmi, pracującymi w jednym przedsiębiorstwie przemysłowym. Wiele miejsca w artykule poświęcono wkładowi socjometrii w tej dziedzinie, krótko omówione są wyniki badań prowadzonych przez Graduate School of Business Administration, Harvard University. W artykule zwraca się uwagę na doniosłość praktyczną jednych i drugich badań.

G. Canguilhem: *Środowisko i normy człowieka przy pracy* (str. 120—136). W artykule omówiono książkę G. Friedmanna pt. *Problèmes humains du machinisme industriel*. Autor podkreśla wagę pracy Friedmanna i przeprowadzonej tam krytyki taylorizmu i racjonalizacji.

R. Mehl: *Dialog o historii i socjologii*. W artykule omawia się kontrowersję historyków i socjologów na temat wydarzenia historycznego i prawa, tego co indywidualne i tego co zbiorowe i próbuje przeprowadzić wyraźną granicę między tymi dwoma naukami.

M. Dufrenne: *Uwagi o tradycji*.

Sprawozdania. H. Laski *Réflexions sur la Révolution de notre Temps*, Paryż 1947, J. Burnham: *L'Ere des Organismes*, Paryż, 1947 (rec. P. Kahn, ocena książki Burnhama b. surowa); Ch. Morazé: *La France Bourgeoise*, Paryż 1946, M. Leroy: *Histoire des Idées Sociales en France*, Paryż, 1946 (rec. A. A. Devaux); M. Bouthoul: *Traité de Sociologie*, Paryż, 1947 (rec. R. Badinter, ocenia on pracę Bouthoula b. surowo).

cy
J. L.